

КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПОЧУТТІВ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Формування інтелектуальних почуттів обумовлюється показниками культурного середовища існування людини. Виховання почуттів, взагалі та інтелектуальних почуттів людини, зокрема, відбувається під впливом культурного середовища її існування. Відтак, культура є домінуючим чинником формування інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці.

Вплив культури на формування інтелектуальних почуттів молодшого школяра не може бути однозначним враховуючи динаміку змін культурного вектору середовища та багатошаровість останнього. Так, формування інтелектуальних почуттів можливе тільки у осіб, які мають певний загальноосвітній рівень, тому велике значення для розвитку інтелектуальних почуттів набуває освіта. У процесі навчання у школі учні опановують основи знань, які сприяють розвитку інтелектуальних почуттів. Важливу роль у їх становленні відіграє створення в нашій країні різних наукових і технічних товариств, видання наукових та науково-популярних журналів, підтримка наукової діяльності. Відтак, культура характеризує сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії, а також історично набутий набір смислів у середині соціуму створених для його гармонізації.

Підводячи підсумки вище сказаного можна говорити про те, що культура є основою яка дозволяє людям інтерпретувати свій досвід та спрямовувати свої дії у той час як суспільство являє собою мережу соціальних стосунків, які виникають між людьми. Засобами культури є мовлення, мислення та символічні значення.

Ключові слова: *інтелектуальні почуття, культура, самореалізація.*

Вступ. Оскільки, людина є продуктом соціального буття то є сенс розглянути проблему інтелектуальних почуттів молодших школярів з точки зору культури. Говорячи про значимість терміну «культура» у філософському аспекті ми розглядаємо дане поняття я поняття «цивілізації» в цілому. Відтак, культура характеризує сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії, а також історично набутий набір смислів у середині соціуму створених для його гармонізації (А. Креберг та К. Клакхон).

Соціолог Е. Тейлор характеризує культуру як деяке складне ціле, яке включає у себе знання, вірування, мистецтво, мораль, закони, звичаї та інші здібності й звички які набуваються людиною як членом

суспільства. Відтак, людина долучаючається до культурних смислів поетапно переходячи від загальнолюдських (суспільних), сімейних до індивідуальних.

Загально прийнятими компонентами культури з точки Н. Смелзера являються: поняття та концепції, ставлення, цінності та норми.

З точки зору Л.С. Колмагорової культура – складно організована система, що володіє здатністю до самоорганізації у суспільстві. поряд із цим, Л.Д. Деменіна, Н.А. Лужбіна говорять про те, що складова частина базової культури особистості як системної характеристики людини, яка дозволяє їй ефективно самореалізуватися у соціумі та у житті що сприяє саморозвитку й успішній соціальній адаптації, задоволеністю власним життям.

Поняття культури в сучасному значенні пов'язане із епохою Просвітництва (Віко, Руссо, Вольтер, Гердер). Гердер мову про культуру як про вираження повноти буття того чи іншого народу. Кант у визначає культуру як здатність людини ставити більш високі цілі, ніж цілі, які задаються природою. У тій мірі, в якій людина може поставити вище вказані цілі вона здатна панування над природою. Ця кантівська думка ґрунтується на двох постулатах філософських роздумів про культуру, характерних для європейської інтелектуальної традиції: а) погляд на культуру як специфічно людську категорію, яка твориться самою людиною; б) світ на відміну від природного світу і виділення всередині людської істоти двох складових: культурної, духовної, пов'язаної з свідомістю і моральною волею і природою, відноситься до сфери несвідомих потягів, іррелевантних моральному цілепокладанню.

Однак ідеально сконструйована і підведена під логіку загальних, незмінних характеристик система уявлень про культуру виглядає не життєздатною, адже сама людина – жива, єдина, унікальна у повноті її життя і різноманітні творчих можливостей, втрачається у трансцендентальному суб'єкті. Цю проблему Р. Зіммель відносить до самих витоків культури, безпосередньо у первинному моменті її виникнення, і вбачає її суть у протиставленні природного життєвого ритму, творчої стихії життя процесу упорядкування та створення культурних форм й подальшого оформлення світу культури.

Досліджуючи культуру як семіотичну систему, Лотман виділяє ряд суттєвих її характеристик. Насамперед, культура— це органічне ціле з чітко вираженою структурою, причому кожен елемент цієї структури також є цілим і має свою структуру. Культура являє собою динамічну систему, вона постійно еволюціонує завдяки перетину різних структурних організацій і безперервного процесу семіозису. Цей процес призводить до збільшення елементів семіосфери, які упорядковуються згідно з існуючими нормами, і у результаті спостерігається поступальний розвиток культури, піддається прогнозуванню і пла-

нуванню. Коли ж структура культури обростає безліччю елементів то відбувається «вибух» в культурі і виробляються нові принципи порядкування. Згадані структурі зміни виводять культуру на новий якісний рівень. Тому, можна говорити про культуру, як про «свого роду стоп-кадр, штучно «застопорений мить між минулим і майбутнім», покликаний зафіксувати статичний стан суспільства в цілому. Зміст зупинники та фіксації культурних шарів полягає в тому, щоб логічно пов'язати минуле і майбутнє, забезпечивши тим самим наступність культурного розвитку.

Мета статті аналіз культури як чинника формування інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці.

Виклад основного матеріалу. Підводячи підсумки вище сказаного можна говорити про те, що культура є основою яка дозволяє людям інтерпретувати свій досвід та спрямовувати свої дії у той час як суспільство являє собою мережу соціальних стосунків, які виникають між людьми. Засобами культури є мовлення, мислення та символічні значення.

Будь-яка культура має певним набором соціальних норм і поділюваних цінностей. Цей набір є загальним для членів даного суспільства чи соціальної групи. З цієї причини представники кожної культури повинні проявляти терпимість по відношенню до цих норм і систем цінностей. У зв'язку з цим виникає поняття модальної особистості, що втілює в собі ті загальнокультурні цінності, які суспільство прищеплює своїм членам у ході культурного досвіду. Таким чином, сучасне суспільство за допомогою культури прагне сформувати гармонійну особистість, легко йде на соціальні контакти, готову до співпраці. Відсутність таких еталонів ставить людину в положення культурної невизначеності, коли він не освоює основних культурних норм суспільства. Культура й особистість взаємопов'язані один з одним. З одного боку, культура формує той чи інший тип особистості, з іншого – особистість, створює, змінює, відкриває нове в культурі.

Психолог Л.С. Виготський говорить про природній та історико-культурний розвиток психіки й відтак, відводить культурі домінуюче значення у процесі формування тих чи інших почуттів дитини. Відтак, культура виступає чинником формування інтелектуальних почуттів. Слідуючи вище вказаній логіці у силу вікових особливостей молодшого школяра можна стверджувати, що формування у тому числі і інтелектуальних почуттів можна симулювати засобами спеціально організованого супроводу.

Педагогічні умови, створені для реалізації потенціалу розвитку культури почуттів та естетичних емоцій молодших школярів як організований процес був зосереджений на осмислення і розвиток різних видів образотворчої діяльності та розвиток розуміння складових художньої культури. Основними педагогічними умовами є дотримання норм, які дозволять активізувати весь навчальний процес школярів.

Формування системи різних видів діяльності освітніх технологій, орієнтуючих учнів на сферу становлення ціннісно-смислових орієнтацій передбачає організацію освітнього простору та художньо-естетичного середовища, створення сприятливих емоційно-художніх умов.

Результативність навчально-виховного процесу значною мірою залежить від врахування індивідуальних особливостей характеру кожного учня. Останній є стрижнем особистості, одним із важливих показників її індивідуальності. Залежно від обставин властивості характеру виявляється по-різному, інколи можуть бути не помітними чи змінюватися. Але для зміни психічного складу особистості потрібний тривалий час, систематичний виховний вплив, створення умов, які б унеможливили прояви небажаних рис характеру. Головне і вирішальне значення у перевихованні характеру має діяльність самої особистості, внаслідок чого у неї формуються якісно нові звички. А для цього необхідно виховувати в учнів тверде прагнення до самовиховання.

Урахування індивідуальних особливостей молодших школярів у навчанні та вихованні – це не пристосовування мети і змісту навчання і виховання до окремого учня, а пристосовування прийомів, методів і форм педагогічного впливу до індивідуальних їх особливостей з метою забезпечення запрограмованого рівня розвитку особистості. Індивідуальний підхід створює найсприятливіші можливості для розвитку пізнавальних можливостей, активності, схильності і обдаровань кожного учня. Такого підходу потребують насамперед діти, які виявляють неадекватну поведінку, обмежені, нерозвинені здібності, мають чітко виражені відхилення в розвитку.

Урахування в навчально-виховному процесі інформаційних сталих індивідуальних якостей дитини не дає бажаних результатів, якщо знехтувати впливом енергетичних сталих індивідуальних, особливо динамізму.

Діюча система навчання й виховання в загальноосвітній школі не сприяє реалізації потреб учнів з додатнім динамізмом, а для учнів з великим додатнім динамізмом є цілком не придатною. Цю тезу підтверджують статистично вірогідні негативні кореляційні зв'язки, з одного боку, між показниками динамізму, з другого – оцінкою вчителем дисциплінованості учня та оцінками цього успішності з різних предметів.

Таким чином, кількість інформації, що надається учневі, має залежати насамперед від його кмітливості, від таланту, а спосіб її передавання – від динамізму, толерантності. Реалізований у такий спосіб педагогічний процес є ефективним, тому що спонукає учнів до самостійного й добровільного навчання, враховуючи їхні здібності й захоплення, бажання й потреби. Такий навчально-виховний процес є найбільш гуманний проти інших, бо забезпечує пристосовування педагогічних впливів до сталих індивідуальних рис особистості кожного

учня. Якщо зазначені впливи вдосконалюють при цьому змінні якості особистості, то створюються умови для її оптимального розвитку.

Традиційний навчальний процес у школі в силу своєї поурочної роздробленості недостатньо сприяє активізації мислительної діяльності учнів, хоча ядром особистості є розвинене мислення. Крім того, надмірна кількість стандартних тренувальних задач замість комплексних, творчих, враховуючи індивідуальні особливості молодших школярів, спрощує мислительні потенції, різко обмежує стимулююче розвиток середовище, знижує кількість інформації, яка використовується, зменшується різноманітність задач і цим збіднює можливості прояву самостійних творчих запитів учнів.

Існуючі програми, підручники і методичні посібники побудовані за принципом розвитку науки, яка відображається у кожному навчальному предметі, а не за принципом розвитку учнів, які вивчають систему предметів. Тому різко ускладнене використання учнями знань і способів вивчення одного предмету для більш глибокого розуміння іншого, для формування наукової картини світу. Це прямо стоїть на розриві між теоретичними положеннями загальних навчальних предметів, які вивчають школярі і практичними навчально-трудохими навичками.

Посібники і програми недостатньо націлюють педагогів на управління становленням в учнів таких психічних новоутворень, як розширення і збагачення навчально-пізнавальної мотивації, потреб і здібностей саморозвитку, самоконтролю дій, а також формування творчих мислительних операцій і прийомів, вольових звичок і навичок адекватного ставлення до навколишнього, що визначають, поряд із набутими знаннями, вміннями, розвинену особистість. Психічний розвиток учнів не аналізується. Корекції навчального процесу, який забезпечує підвищення рівня всіх елементів новоутворень, що відображають творчий і соціальний розвиток учнів, немає.

Інтерес дитини до якого-небудь навчального предмета, до певної справи або до літератури і мистецтва породжує в ньому інтелектуальні та естетичні переживання. Ми вже говорили про важливу роль інтелектуальних почуттів у формуванні пізнавальних потреб дитини, у розвитку у нього духовної сфери. Але якщо на ранніх етапах ці почуття лише зароджувалися, то в підлітковому віці вони при відповідній увазі до них будуть зміцнюватися, ставати мотивом пізнавальної діяльності, розвивати самостійність мислення, творчість.

Висновки. Отже, культура відіграє вирішальну роль у розвитку особистості дитини. Культурне середовище формує світогляд, інтелект, фізичний, моральний і духовний розвиток. Дитина вчиться бути членом суспільства, завдяки любові вона ідентифікує себе з членами своєї соціальної групи і, таким чином, готується прийняти правила поведінки і закони своєї спільноти. Важливою складовою культурного середовища є формування інтелектуальних почуттів.

Перспективи подальших досліджень: дають можливість корегувати та пояснювати у навчально-виховному аспекті вплив культури як чинника формування інтелектуальних почуттів у молодшому шкільному віці.

Поряд із цим, дослідження культури у контексті виховання молодших школярів сприятиме поглибленню теоретико-прикладних знань у контексті розвитку й соціально-психологічного становлення молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галинская И.Л. Психология и культура // *Культурология*. – 2009, № 2 (49). - С. 6-8
2. Эмих НА. Культурная парадигма современного образования: Философско-антропологические основания. – М.: Логос, 2012. – 175с.
3. Кравцов Г.Г. Принцип единства аффекта и интеллекта как основа личностного подхода в обучении детей // *Вопросы психологии* – 1996, № 6. – С. 53-64
4. Лотман Ю.М. Культура и взрыв // *Семиосфера*. — СПб., Питер, 2000. – 18с.
5. *Философия культуры. Становление и развитие.* / Оформление обложки. Олексенко, С. Шапиро. – СПб.: Издательство «Лань», 1998. – 448с.

REFERENCES

1. Galinskaya I. L. the Psychology and culture // *Culturology*. – 2009, № 2, (49). - P. 6-8
2. Emikh E.N. Cultural paradigm of modern education: Philosophical and anthropological grounds. – М.: Logos, 2012. – 175p.
3. Kravtsov G. G. the unity Principle of affect and intellect as a basis for personal approach in the education of children // *Voprosy psychology*. - 1996, vol. 6. – P. 53-64
4. Lotman Y. M. Culture and explosion // *Semiosphere*. – Saint Petersburg., Peter, 2000. – 18p.
5. *Philosophy of culture. The formation and development.* / Cover art. Oleksenko, S. Shapiro. – SPb.: Publishing House «LAN», 1998. – 448p.

УДК 159.922

ЦАВАЛЮК Т. А.

*Институт психологии имени Г.С. Костюка НАПН Украины,
г. Хмельницкий*

КУЛЬТУРА КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫХ ЧУВСТВ В МЛАДШЕМ ШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Формирование интеллектуальных чувств обуславливается показателями культурного среды обитания человека. Воспитание чувств, вообще и интеллектуальных чувств человека, в частности, происходит под влиянием культурной среды ее существования. Следовательно, культура является доминирующим фактором формирования интеллектуальных чувств в младшем школьном возрасте.

Влияние культуры на формирование интеллектуальных чувств младшего школьника не может быть однозначным учитывая динамику изменений культурного вектора среды и многослойность последнего. Так, формирование интеллектуальных чувств возможно только у лиц, имеющих определенный общеобразовательный уровень, поэтому большое значение для развития интеллектуальных чувств приобретает образование. В процессе обучения в школе учащиеся осваивают основы знаний, которые способствуют развитию интеллектуальных чувств. Важную роль в их становлении играет создание в нашей стране различных научных и технических обществ, издание научных и научно-популярных журналов, поддержка научной деятельности. Следовательно, культура характеризует совокупность материальных и духовных ценностей, созданных человечеством на протяжении его истории, а также исторически приобретенный набор смыслов в середине социума созданных для его гармонизации. Подводя итоги выше сказанного можно говорить о том, что культура является основой, которая позволяет людям интерпретировать свой опыт и направлять свои действия в то время как общество представляет собой сети социальных отношений, которые возникают между людьми. Средствами культуры речи, мышления и символические значения.

Ключевые слова: интеллектуальные чувства, культура, самореализация.

UDC 159.922

T. O. CAVALOK*G.S.Kostiuk Institute of Psychology NAPS Ukraine, Khmelnicniy***CULTURE AS A FACTOR OF FORMATION OF THE INTELLECTUAL SENSES IN THE JUNIOR SCHOOL AGE**

Formation of intelligent performance driven by feelings cultural environment of human existence. Sentimental Education, general feelings and intellectual rights, in particular, is influenced by cultural environment of its existence. Thus, culture is the dominant factor in shaping the intellectual feelings in the early school years.

The impact of culture on the formation of intellectual feelings of the younger pupils can not be unique given the dynamics of changes in cultural environment and vector layers last. Thus, the formation of intellectual feelings is only possible in individuals with a certain educational level is therefore of great importance for the intellectual development of the senses acquires education. In the learning process in school students learn the basic knowledge that contribute to the development of the intellectual senses an Important role in their formation is played by the establishment in our country of various scientific and technical societies, publication of scientific and popular scientific journals, support scientific activities. Hence, the culture describes the totality of material and spiritual values created by mankind throughout its history, but also historically acquired a set of meanings in the middle of the society created for its harmonization. Summarizing the above we can say that culture is a framework that allows people to interpret their experience and guide their actions, whereas society represents the networks of social relations that arise between people. Means of speech, thought and symbolic meaning.

Keywords: *intellectual sense, culture, self-realization.*